

Liite: Aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten strategia 2020–2023 – vaikutusten arviointi

Arvioinnin toteuttamistapa

Aluehallintovirastojen sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten vuosille 2020-2023 laaditun strategian vaikutuksia on arvioinut strategian valmisteluryhmä virkamiestyönä. Arvioinnissa se hyödynsi alla esitettyä vaikutuslistaa. Vaikutusten määrää, laajuutta ja merkittävyyttä kuvataan yleisellä tasolla ja laadullisesti. Ensin strategian kutakin painopistettä tarkasteltiin taulukon avulla, minkä jälkeen laadittiin tämä yhteenvetomuistio.

Vaikutuslista:

1. Ihmiset ja yhteisöt: a. Terveys, elinolot ja viihtyvyys, b. Kotitaloudet, c. Ihmisten asema ja yhdenvertaisuus, sukupuolten tasa-arvo
2. Talous, elinkeinot, aluerakenne: a. Elinkeinot, b. Työllisyys, c. Alue- ja yhdyskuntarakenne, d. Liikenteen toimivuus ja yhdyskuntahuolto
3. Ympäristö ja luonnonvarat: a. Ilmastonmuutos, b. Maaperä, vedet, ilma, kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus, d. Luonnonvarat ja niiden käyttö
4. Virastojen palvelukyky ja toiminta: a. Tehtävät, menettelytavat ja yhteistoiminta, b. Henkilöstö ja organisaatio.

Yhteenveto strategian vaikutuksista

Aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten vuosien 2020-2023 strategisten painopisteiden (Lisäämme elinvoimaa, Tavoittelemme hiilineutraaliutta sekä Turvaamme hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta) toimeenpanon vaikutukset arvioidaan pääasiassa myönteisiksi, osin suoriksi ja osin välillisiksi. Mahdollisia haitallisia tai keskenään ristiriidassa olevia vaikutuksia voidaan ehkäistä ja lieventää sovittamalla yhteen esimerkiksi maankäytön ja liikenteen suunnittelua, edistämällä materiaali- ja kiertotaloutta sekä varautumista. Käytännössä vasta strategian toteuttamiseksi valitut toimenpiteet vaikuttavat siihen, millaisia vaikutuksia virastojen toiminnalla saadaan aikaan.

Virastojen tulee tunnistaa toimintansa vaikutukset erilaisilla alueilla ja eri ihmisryhmiin sekä yrityksiin. Esimerkiksi harvaan asutuilla alueilla, ydinmaaseudulla, kaupunkien läheisellä maaseudulla, kaupunkiseudulla ja pääkaupunkiseudulla toimeenpanon seuraukset voivat olla erilaiset. Lisäksi on tunnistettava toiminnan ja päätösten vaikutukset naisiin ja miehiin sekä erilaisiin asiakasryhmiin. Virastojen tulee toiminnassaan edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta suunnitelmallisesti sekä ehkäistä eri väestöryhmien eriarvoisuutta.

Strategian toteutumista seurataan vuosittain seuraavasti: vuonna 2020 määritellään seurantamittarit, vuonna 2021 tehdään ensimmäinen yhteinen väliarvio, vuonna 2022 strategiaa tarvittaessa tarkennetaan, ja

vuonna 2023 laaditaan päätösarviointi. Valmisteluryhmä pitää tärkeänä, että virastot yhteistyössä ohjaavien tahojen, sidosryhmien ja asiakkaiden kanssa aktiivisesti tunnistavat ja seuraavat, minkälaisia vaikutuksia strategian toimeenpano saa aikaan, jotta strategiaa voidaan tarvittaessa tarkentaa. Arvioinnissa otetaan erityisesti huomioon alueelliset, eri ihmisryhmiin sekä elinkeinotoimintaan liittyvät vaikutukset. Seurannan yhtenä tavoitteena on tarkastella, toteutuvatko strategian ja sen toimeenpanon vaikutukset tämän arvioinnin suuntaisesti. Tarvittaessa vaikutusarviointia täsmennetään.

Vaikutukset ihmisiin ja yhteisöihin

Strategisen painopisteen *Lisäämme elinvoimaa* tavoitteena on lisätä kaikkien ihmisten työllisyyttä ja osallisuutta työelämään sekä nostaa koulutus- ja osaamistasoa. Vaikutukset ovat pääosin myönteiset ja sekä suorat että välilliset. Työelämään osallistuminen vaikuttaa yksilöiden terveyteen ja elämänlaatuun positiivisesti ja vahvistaa kotitalouksien toimeentuloa. Koulutus- ja osaamistason nousulla edistetään myös ihmisten ja eri väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja tasa-arvoa. Maahanmuuttajien onnistunut kotouttaminen ja työllistyminen vahvistavat ihmisten osallisuutta ja vähentävät syrjäytymisriskejä. Sisäinen turvallisuus paranee.

Elin- ja työympäristön hyvän tilan sekä eläinten terveyden edistämisen avulla turvataan myös ihmisten hyvinvointia. Muun muassa elintarviketurvallisuus- ja terveydensuojeluvalvonnoilla ehkäistään, vähennetään ja poistetaan tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittoja ihmisille. Vakavien tarttuvien eläintautien torjunnalla saattaa olla negatiivisia taloudellisia vaikutuksia, mikäli esim. tuotantoeläimiä joudutaan lopettamaan (esim. afrikkalainen sikarutto). Työsuojeluvalvonnan tavoitteena on terve ja turvallinen työ, millä on välillisiä vaikutuksia elinvoiman lisääntymiseen.

Strategisen painopisteen *Tavoittelemme hiilineutraaliutta* vaikutukset ihmisiin ja yhteisöihin voivat olla sekä myönteisiä että välillisiä. Kaikkia vaikutuksia ei voida ennakoida. Potentiaalisesti negatiivinen vaikutus voi syntyä ihmisten yhdenvertaisuudelle, jos esimerkiksi liikenteen kustannukset muuttuvat päästöperustaisiksi, jolloin harvaan asutulla alueella asuvalle voi koitua tavoitteesta suurempaa kuormaa kuin etelän kasvukeskuksessa asuvalle. Kasvukeskuksissa on paremmat mahdollisuudet hyödyntää julkista liikennettä, kulkea kävellen tai pyörällä.

Yleisen ympäristötietoisuuden lisäämisellä sekä lupa- ja valvontaprosesseilla vaikutetaan ympäristön tilaan ja luonnonvarojen kestäväan käyttöön ja siten edistetään ihmisten hyvinvointia. Vaikutusketjut ovat osin välillisiä ja voivat olla esimerkiksi verkostoitumista muiden toimijoiden kanssa ympäristökasvatuksessa. Välittömämpi vaikutusmahdollisuus on rahoittaa ympäristö- ja ilmastotoimia tukevia yrityshankkeita sekä edistää ilmastokestävän alueiden käytön ja liikkumisen infraa ja joukkoliikennettä. Luonnon monimuotoisuuden ja vesien tilan paranemisella vaikutetaan mm. ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen myönteisesti.

Strategisen painopisteen *Turvaamme hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta* tavoitteena on, että peruspalvelut ovat turvalliset, alueellisesti yhdenvertaisesti saatavilla ja että oikeusturva toteutuu. Vaikutukset ihmisiin ja yhteisöihin ovat myönteisiä ja välittömiä. Kokonaisturvallisuuden edistämisen yhteistyöllä, osallisuuden edistämällä ja syrjäytymistä ehkäisemällä voidaan sekä välillisesti että välittömästi ja myönteisesti vaikuttaa

hyvinvointiin ja yhdenvertaisuuteen. Sisäisen turvallisuuden takaamiseksi voidaan joskus joutua asettamaan ohjeita ja rajoituksia, jotka saatetaan kokea negatiivisiksi.

Vaikutukset talouteen, elinkeinoihin ja aluerakenteeseen

Lähtökohtaisesti strategian tavoitteena on tukea kestäväää talouden, työllisyyden, elinkeinon ja hyvän aluerakenteen kehitystä. Pääosin vaikutukset ovat myönteisiä ja ELY-keskusten toiminnan osalta välittömiä, aluehallintovirastojen osalta useimmin välillisiä. Työllisyyden parantumisen ja yritystoiminnan edistämisen seurauksina syntyy välittömiä vaikutuksia, kun yritysten määrä ja tuotantokapasiteetti lisääntyvät, osaajapula helpottuu ja myös osatyökykyiset työllistyvät. Aluetalouteen syntyy lisää ostovoimaa ja verotuloja. Välillisesti haitallisia vaikutuksia syntyy kasvavista kuljetus- ja liikkumistarpeista, jolloin infrakustannukset nousevat. Lupa- ja valvontatoiminnalla turvataan, että toiminnanharjoittajalla on muun muassa asianmukaiset tilat, laitteisto ja pätevä henkilöstö. Vaatimuksilla voi olla yritysten kustannuksia lisäävä vaikutus.

Hiilineutraalisuuden tavoitteen vaikutukset ovat pääosin myönteisiä ja elinkeinon kehittymiseen voi olla välittömiä, kun luodaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Myös aluekehitykseen, alue- ja yhdyskuntarakenteeseen sekä liikenne- ja yhdyskuntahuoltoon painopisteen vaikutukset arvioidaan positiivisiksi. Hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden turvaamisen painopisteen vaikutukset talouteen ja elinkeinoihin arvioidaan positiivisiksi, alue- ja yhdyskuntarakenteeseen osittain neutraaleiksi.

Vaikutukset ympäristöön ja luonnonvaroihin

Strategian vaikutustavoitteet ympäristön tilaan ja luonnonvarojen kestävään käyttöön ovat myönteisiä ja monilta osin välittömiä. Kestävällä elinkeinotoiminnalla sekä ympäristö- ja ilmastohankkeilla voidaan synnyttää välittömiä vaikutuksia. Esimerkiksi yritysavustusten myönteisiä ympäristövaikutuksia voidaan lisätä kohdentamalla tukea hiilineutraalisuustavoitetta tukeviin hankkeisiin. Laadukas maankäytön suunnittelu eri kaavatasoilla sekä liikennejärjestelmätyö tukevat ympäristötavoitteiden saavuttamista. Ympäristölupaprosesseissa ja maankäytön edistämisessä on tärkeää yhdyskuntarakenteen eheyttäminen, hiilivapaan energiatuotannon mahdollistaminen ja edelleen joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen edistäminen. Mikäli asutusta tai työpaikkoja suunnataan kaupunkien lievealueille tai maaseudulle, henkilöautolla tehtävien liikennesuoritteiden määrä kasvaa ja päästöt lisääntyvät.

Ympäristö- ja vesilupaprosesseissa voidaan edistää kiertotaloutta lisäävää yrittäjyyttä. Luonnon monimuotoisuuden ja vesien tilaan vaikutetaan myönteisesti. Hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden turvaamisen positiiviset vaikutukset syntyvät mm. sisäisen turvallisuuden yhteistyön tehostumisen sekä riskienhallinnan paraneamisen kautta.

Vaikutukset virastojen palvelukykyyn ja toimintaan

Virastojen tehtävien hoidon onnistuminen edellyttää osaavaa, riittävää ja motivoitunutta henkilöstöä. Keskeistä on voimavarojen riittävyys hallitusohjelmatavoitteiden, useiden substanssilakien uudistusten ja hallinnon uudistamisen edellyttämien valmistelu- ja täytäntöönpanotehtävien yhteensovittamisessa perustyöhön. Henkilöstöressurssien väheneminen ja osaamisen poistuminen joskus epätasaisesti eri tehtävälajoilla vaikuttavat negatiivisesti. Osaamisen vahvistamisen ja laajentamisen tarve korostuvat. Tärkeää on organisaation kyky yhdistää osaamista, joka virastossa jo on (oppiva organisaatio) sekä tarjota osaamisen kehittämiseksi erilaisia oppimisen menetelmiä henkilöstölle. Digitalisaatiohankkeiden toteutumisessa on huolehdittava henkilöstön perehdyttämisestä sekä toimintaprosessien kehittämisestä ja myös asiakkaiden mukaan ottamisesta kehittämiseen. Hankkeiden etenemistä aikataulussaan tukee hankintaosaamisesta huolehtiminen.

Virastoilla on hyvät valmiudet hyödyntää monipaikkaisen ja paikkariippumattoman työn mahdollisuuksia ja tarjota monialaisina toimijoina houkutteleva ja moderni valtion työpaikka alueiden osajille. Työn tekemisen tapojen uudistaminen joustoja lisäämällä parantaa työnhyvinvointia.

Johtamiseen sekä toimintatapojen kehittämiseen panostamisella sujuvoitetaan työtä. Henkilöstön ottaminen mukaan toiminnan kehittämiseen vahvistaa osallisuutta. Osallistavan ja aluehallintovirastoissa jatkossa enemmän valmentavan johtamisen vaikutukset ovat lähtökohtaisesti myönteisiä ja vaikutukset sekä välittömiä (esim. keskustelun, vuoropuhelun ja vuorovaikutuksen lisääntyminen työyhteisössä) että välillisiä (osaamisen laajentuminen). Virastojen palkkausjärjestelmän pitkittynyt käyttöönotto on haitannut sen käyttöä johtamisen aktiivisena välineenä. Aluehallintovirastoissa käyttöönotto on jo päättynyt, mutta ELY-keskuksissa palkkausjärjestelmän käyttöönottamisesta tehdyssä sopimuksessa sovittu siirtymäkausi on kesken. Siirtymäkauden jatkuminen ELY-keskusten osalta johtuu palkkausjärjestelmän käyttöönoton selvästi korkeammasta kustannusvaikutuksesta aluehallintovirastojen palkkausjärjestelmään verrattuna. Tilanne on henkilöstön kannalta hankala ja voi johtaa syveneviin rekrytointiongelmiin. Valtiollakin kilpaillaan nykyisin osaavan työvoiman saatavuudesta. Valtiolla työskentelemisen ja aluehallinnon hyvä imago ovat tilanteessa ensiarvoisen tärkeitä.

Toiminnan kehittäminen ja työn nopeutuminen hyödyttää niin henkilöstöä, asiakasta kuin virastoakin. Aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten yhteistyötä voidaan myös tehostaa ja kehittää yhteisiä ratkaisuja. Yhteisten ja yhtenäisten toimintatapojen kehittäminen on lähtökohtaisesti hyvä asia sekä palvelujen laadun, asiakkaiden että henkilöstön näkökulmasta. Asiakkaiden kannalta myös samasta asiasta annettavat yhtenevät ratkaisut ja yleisesti ymmärrettävä kieli ovat myös tärkeitä. Yhdenvertaisuus on keskeinen asia ja yhdenvertaiset toimintatavat varmistavat sitä. Toisaalta toimialojen ja alueiden erilaisuus saattaa vaatia ”räätälöintiä”, joten yhteen malliin siirtymisen vaikutukset voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä. Vaikutukset voivat olla sekä välittömiä että välillisiä. Hyvä ja toimiva yhteistyö sidosryhmien ja asiakkaiden kanssa on perusedellytys toiminnan kokonaisvaltaiselle toteuttamiselle ja kehittämiselle.

Aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten strategia 2020-2023 - Vaikutusten arvioinnin taulukkoyhteenvedo

Strategian painopisteet ja tavoitteet. **Vihreä = hyvin myönteinen (++)** **Vaalean vihreä = melko myönteinen (+)** **Violetti = myönteistä ja kielteistä (+/-)** **Harmaa = ei vaikutusta (0)**

Painopiste: Lisäämme elinvoimaa	Työllisyysaste nousee 75 prosenttiin	Yritykset uudistuvat, kasvavat ja kansainvälistyvät	Koulutus- ja osaamistaso nousee, ja osaavan työvoiman saatavuus paranee	Ympäristön tila paranee	Yhä useammat ovat toiminta- ja työkykyisinä mukana muuttuvassa työelämässä	Toimintaympäristö kehittyy yhteistyöllä suotuisasti ja yritysten kilpailuolosuhteet ovat entistä tasapuolisemmat	Ruoantuotannon kilpailukyky, terveellisyys ja turvallisuus paranevat
<i>Talous, elinkeinot ja aluerakenne</i>	++	++	++	+	++	++ välillistä	++
<i>Ihmiset ja yhteisöt</i>	++	++	++	+	+ välillistä	+ välillistä	++
<i>Ympäristö ja luonnonvarat</i>	-/+	+	+	-/+	+	-/+ välillistä	-/+ välillistä

Painopiste: Tavoittelemme hiilineutraaliutta	Kierto- ja biotalousratkaisut lisääntyvät ja luonnonvaroja käytetään kestävästi	Luonnon monimuotoisuus ja vesien tila paranee	Ilmastonmuutosta hillitään ja siihen sopeutumista tuetaan	Yhdyskunnat kehittyvät kestävästi
<i>Talous, elinkeinot ja aluerakenne</i>	++	+	++	++
<i>Ihmiset ja yhteisöt</i>	+ välillistä	++ välillistä	+	++
<i>Ympäristö ja luonnonvarat</i>	++ välillistä	+ välillistä	++	++

Painopiste: Turvaamme hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta	Peruspalvelut ovat turvalliset ja alueellisesti yhdenvertaisesti saatavilla	Riskienhallinta ja varautuminen paranevat	Oikeusturva toteutuu ennakoidummin, nopeammin ja vaikuttavammin	Yhteiskunnan kokonaisturvallisuus on hyvällä tasolla	Osallisuus lisääntyy ja syrjäytyminen vähenee
<i>Talous, elinkeinot ja aluerakenne</i>	++	+	+ välillistä	+	++
<i>Ihmiset ja yhteisöt</i>	++	+	++	++	++
<i>Ympäristö ja luonnonvarat</i>	+	+ välillistä	+	+	+

Toimintatavat	Asiakkuudet ja digitalisaatio	Yhteiset toimintatavat ja kumppanuudet	Henkilöstö ja työyhteisö
<i>Virastojen palvelukyky ja toiminta</i>	+	++	++